

ความสัมพันธ์การค้าและการทูตระหว่างกรุงศรีอยุธยากับฮอลันดา :

จากบ้านฮอลันดา สู่พิพิธภัณฑ์บ้านฮอลันดา

TRADING AND DIPLOMATIC RELATIONS BETWEEN THE THE
KINGDOM OF AYODHAYA AND HOLLAND : FROM THE DUTCH
VILLAGE TO BAN HOLLAND MUSEUM

ณัฐพงษ์ ฉิมมา* | NATTAPONG CHIMMA

ทัศนีย์ สุทธิวงศ์** | THASANEI SUTTIWONG

ABSTRACT

This article wants to present the historical information on trading and diplomatic relations between the Kingdom of Ayodhya and Holland since the inauguration of diplomatic relation in the reign of king Naresuan in 1604. Holland played a significant role in trading since the reign of king Song Dhamma up to the one of king Narai. After king Narai's reign, the trade between Ayodhya and the foreign countries were faded including the one with Holland. However, the Dutch lived in Ayodhya until the end of Ayutthaya period in 1767. The relation was restored in the 400th anniversary in 2004. The Fine Arts Department restored the ancient site believing to be the old trading station of Holland and built the Hollanda Information Center to exhibit the historical relation information between Siam-Holland called

---

* นักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
พระนครศรีอยุธยา

** อาจารย์ประจำกลุ่มวิชาเทคโนโลยีและสารสนเทศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Ban Hollanda Museum, showing the discovered ancient items and the historical information, run by the Fine Arts Department.

Keywords : ban Hollanda, Ayutthaya

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการนำเสนอข้อมูลทางประวัติศาสตร์ว่าด้วยสัมพันธทางการค้าและการทูตระหว่าง กรุงศรีอยุธยา กับ ฮอลันดา นับตั้งแต่ฮอลันดาเข้ามาดำเนินความสัมพันธ์ทางการทูตติดต่อการค้าในรัชกาลของสมเด็จพระนเรศวร ใน พ.ศ. 2147 ฮอลันดามีบทบาททางการค้าอย่างมากนับตั้งแต่รัชกาลพระเจ้าทรงธรรมเรื่อยมาจนถึงสมัยสมเด็จพระนารายณ์ หลังรัชกาลนี้ การค้าระหว่างกรุงศรีอยุธยากับต่างประเทศได้ซบเซาลง ส่งผลต่อการค้าฮอลันดาด้วย ทั้งนี้ความสัมพันธ์ทางการค้าและความสัมพันธ์การค้าและการทูตระหว่างกรุงศรีอยุธยากับฮอลันดามีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันจนกระทั่งเสียกรุง ใน พ.ศ. 2310 และฟื้นฟูความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการอีกครั้งในวาระครบรอบ 400 ปี พ.ศ.2547 กรมศิลปากรได้ดำเนินการขุดค้นโบราณสถาน ในบริเวณที่เชื่อว่าเป็นสถานการค้าเดิมของฮอลันดาบ้านฮอลันดา จากนั้นได้สร้างอาคารศูนย์ข้อมูลฮอลันดาเพื่อเป็นศูนย์การศึกษา ศูนย์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์สยาม-ฮอลันดา เปิดทำการ พ.ศ.2555 หรือเรียกว่า พิพิธภัณฑ์บ้านฮอลันดา จัดแสดงโบราณวัตถุที่ได้จากการขุดค้นและนำเสนอวัตถุ ข้อมูล สื่อทางด้านประวัติศาสตร์ไทย ณ ปัจจุบันบริหารจัดการโดยกรมศิลปากร

คำสำคัญ : บ้านฮอลันดา อยุธยา

บทนำ

กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยสรรพพยากรณ์ธรรมชาติ มีแม่น้ำ 3 สาย ไหลมาบรรจบกัน คือแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก และแม่น้ำลพบุรีซึ่งให้ภูมิศาสตร์ของอยุธยาเป็นลักษณะของเกาะ พื้นที่เขตควบคุมการค้าของอยุธยา ได้แก่ อ่าวเบงกอล ทะเลจีนใต้ และปากอ่าวไทย ปัจจัยทางเศรษฐกิจทำให้อยุธยาคควบคุม

เส้นทางการค้าในการค้าขายระหว่างจีนกับชาติตะวันตก การทำการค้าของกรุงศรีอยุธยาที่ไม่แบ่งแยกศาสนาในการทำการค้า ไม่ปิดกั้นโอกาสผู้ที่มีความรู้วิทยาการต่างๆ โดยไม่แบ่งเชื้อชาติที่จะเข้าทำงานราชในสำนักสยาม การทำการค้าระบบบรรณาการกับจีน ซึ่งสินค้าดังกล่าวเป็นที่ต้องการของชาวตะวันตก ดังกล่าวจึงทำให้กรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองท่านานาชาติ จากระบบการค้าของกรุงศรีอยุธยาทำให้ชาติตะวันตกเข้ามาทำการกรุงศรีอยุธยา เช่น โปรตุเกส ฝรั่งเศส อังกฤษ และฮอลันดา ความสัมพันธ์การค้าและการทูตระหว่างกรุงศรีอยุธยากับฮอลันดาเป็นผลประโยชน์ร่วมของชาติตะวันตกและกรุงศรีอยุธยาผลของความสัมพันธ์ของการค้าและการทูตจึงเป็นภาพสะท้อนการผสมผสานวัฒนธรรมระบบเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ของกรุงศรีอยุธยา

ฮอลันดาเป็นชาติที่โดดเด่นในเรื่องการค้าและเทคโนโลยี โดยได้ดำเนินการค้าในรูปแบบบริษัทข้ามชาติ ที่เรียกในภาษาอังกฤษว่า “The Dutch East India Company” (บริษัทอินเดียตะวันออกของดัตช์) รัฐบาล ฮอลันดาได้ให้อำนาจแก่ บริษัทอินเดียตะวันออกของดัตช์ ในฐานะตัวแทนของรัฐบาล สามารถทำการค้าสร้างป้อมปราการ สร้างสถานีการค้า มีกองทัพในบังคับบัญชา การแต่งตั้งผู้ว่าการ การทำสนธิสัญญากับต่างประเทศ จนถึงมีอำนาจในการประกาศสงครามในดินแดนตะวันออก โดยบริษัทอินเดียตะวันออกของดัตช์มีเมืองท่าปัตตาเวียเป็นศูนย์กลางในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บริษัทอินเดียตะวันออกของดัตช์ ต้องการผูกขาดการค้าขายสินค้าประเภทหนังสัตว์ ข้าว เครื่องเทศ ดีบุก อัญมณี ในเมืองแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และสินค้าของอยุธยา

บริษัทอินเดียตะวันออกของดัตช์ทำการค้ากับกรุงศรีอยุธยาจนถึง พ.ศ. 2308 ขณะนั้นกรุงศรีอยุธยาได้อยุ่ระหว่างสงครามกรุงศรีอยุธยากับพม่า บริษัทอินเดียตะวันออกของดัตช์เห็นถึงความด้อยในการปกครองของกรุงศรีอยุธยา และได้พิจารณาถึงผลประโยชน์ทางการค้าที่จะเสียไปจากภัยสงครามจึงตัดสินใจย้ายสถานการค้าออกจากกรุงศรีอยุธยา และเข้ามาทำการค้าอีกครั้งในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นการฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการค้าและการทูตอีกครั้ง เมื่อครบรอบ 400 ปี กรุงศรีอยุธยา-เนเธอร์แลนด์ ทางกรมศิลปากรได้ขุดค้นโบราณสถานเดิมที่เป็นสถานีการค้าของฮอลันดา

วัตถุต่างๆ ที่ขุดค้นพบมีจำนวนมาก จึงเป็นที่มาของอาคารพิพิธภัณฑ์บ้านฮอลันดาที่เป็น
ศึกษาข้อมูลในปัจจุบัน

การขยายอิทธิพลของบริษัทอินเดียตะวันออกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ฮอลันดาเริ่มเข้ามายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วง พ.ศ. 2144 และขยาย
อิทธิพลไปยังพื้นที่บริเวณหมู่เกาะบริเวณแหลมมลายูและหมู่เกาะชวา เช่น ตั้งสถานี
การค้าที่บันตัม แอมบอยนา หมู่เกาะบันดา ติมอร์ และมาคัสซัส เป็นต้น การประสบ
ความสำเร็จของฮอลันดาในการยึดเมืองบันตัมได้ ก็กลายเป็นการกระตุ้นของการขยาย
ระบบการค้าโดย การตั้งสถานีการค้าในสมาคมของฮอลันดา ซึ่งเรียกว่า “สมาคมเพื่อ
การค้าในประเทศห่างไกล” จากนั้นบรรดาพ่อค้าก็เริ่มเดินทางเข้ามาทำการค้าที่เมือง
บันตัมมากขึ้น ใน พ.ศ. 2145 บริษัทอินเดียตะวันออกของดัตช์จึงเห็นควรรวมบริษัท
การค้าต่างๆ ในอีสต์อินเดียเข้าเป็นหนึ่งเดียวโดยใช้ชื่อว่า บริษัทอินเดียตะวันออก
ของดัตช์ หรือ Dutch East India Company) เป็นบริษัทที่มีสิทธิพิเศษในการค้าขายใน
ดินแดนตะวันออกโดยได้รับความคุ้มครองและดูแลจากรัฐบาลฮอลันดา ชาวสยามรู้จัก
ฮอลันดาในระยะแรกในนาม วิลันดา (วิลันดา คือ belanda แปลว่า คนผิวขาว หรือ
พวกดัตช์) (อนงคณา มานิตพิสิฐกุล, 2545 : 34)

ก่อนการเข้ามาติดต่อกับการค้ากับอยุธยา ระยะแรกฮอลันดาพยายามจะติดต่อกับ
การค้ากับจีนใน พ.ศ. 2144 แต่ได้รับการปฏิเสธจากจีน เพราะจีนมีนโยบายให้พ่อค้า
ตะวันตกเข้ามาค้าขายเฉพาะที่เมืองท่ากวางตุ้ง และทำการค้าผ่านระบบบรรณาการ
หลังจากการล้มเหลวของการทำการค้าของฮอลันดากับจีน ฮอลันดาจึงได้มาตั้งสถานี
การค้าในปัตตานี ใน พ.ศ. 2144 โดยมีนาย แดเนียล ฟาน เดอ เลค (Daniel van der
Leck) เป็นหัวหน้าสถานีการค้า ขณะนั้นปัตตานีเป็นเมืองประเทศราชของอยุธยา
ฮอลันดาจึงมุ่งติดต่อกับการค้ากับอยุธยาโดยตรงย่อมได้ผลประโยชน์มากกว่า ฮอลันดา
จึงสร้างสัมพันธไมตรีกับอยุธยาเพื่อประโยชน์ทางการค้า ฮอลันดาถือได้ว่าเป็นพ่อค้าชาติ
ตะวันตกที่มีบทบาทโดดเด่นมากที่สุดใกรุงศรีอยุธยาช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17-18 สินค้า
ที่ฮอลันดาซื้อจากอยุธยาเป็นสินค้ามีราคาแพงมากในญี่ปุ่นซึ่งสร้างผลกำไรอย่างมาก
ให้แก่ฮอลันดา (อังสุณี อุตมพาณิชย์, 2523 : 66) บริษัทอินเดียตะวันออกของดัตช์ก็เป็น

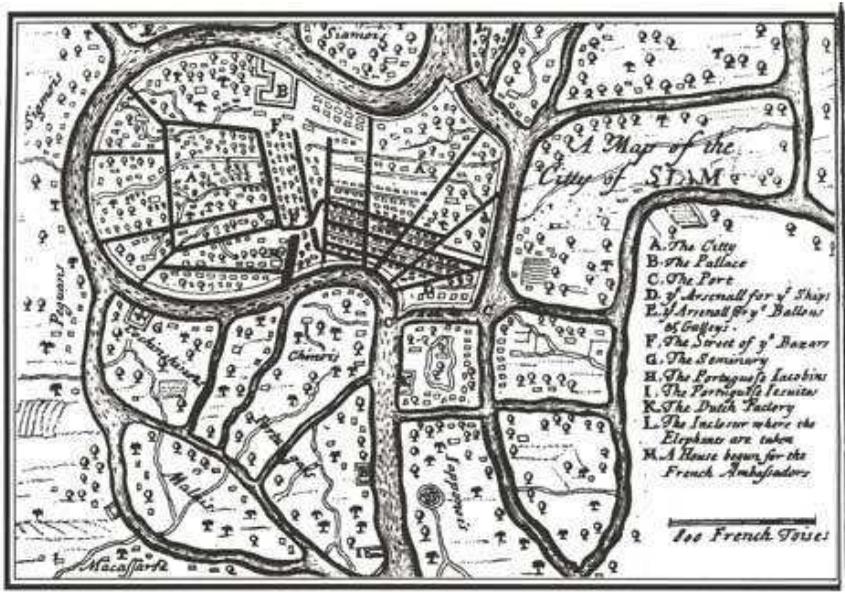
เช่นเดียวกับชาวยุโรปชาติอื่นๆ ที่เข้ามายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพราะความต้องการสินค้าเครื่องเทศและพริกไทย เนื่องจากสินค้าเครื่องเทศเป็นที่ต้องการของชาวยุโรปแล้ว สินค้าจีนยังได้รับความนิยมอย่างมากต่อชาติตะวันตก (จิตรสิงห์ ปิยะชาติ, 2554 : 215-216) การเข้ามายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของฮอลันดา นับว่าเป็นจังหวะที่ดี เพราะอำนาจของโปรตุเกสและสเปนเริ่มเสื่อมลง เนื่องจากเกิดการสงครามและปัญหาการขาดประสิทธิภาพในการทำการค้า ประสบปัญหาขาดทุนทางการค้า แต่ฮอลันดาเข้ามาที่หลังชาติดังกล่าว เพราะได้เรียนรู้จุดอ่อนทางการค้าจึงมีการดำเนินอย่างเป็นระบบอย่างมากกว่า โดยอาศัยการบริหารของบริษัทอินเดียตะวันออกเฉียงของฮอลันดา ซึ่งก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2145 เพื่อทำหน้าที่ติดต่อการค้ากับดินแดนต่างๆ ภายใต้การอุปถัมภ์ของบริษัทอินเดียตะวันออกเฉียงของดัตช์ (อนงคา มานิตพิสิฐกุล, 2545 : 37-38)

ความสัมพันธ์การค้าและการทูตระหว่างกรุงศรีอยุธยา กับฮอลันดา

บริษัทอินเดียตะวันออกเฉียงของดัตช์เข้ามาครั้งแรกสมัยสมเด็จพระนเรศวรในพ.ศ. 2147 โดยมาขอตั้งสถานีการค้าที่เมืองปัตตานี ฮอลันดาจึงส่ง คอร์นีเลียส สเปค (Cornelias Specx) (อนงคา มานิตพิสิฐกุล, 2545 : 39) เข้าเฝ้าสมเด็จพระนเรศวร ในพ.ศ. 2147 ราชสำนักอยุธยาในรัชกาลสมเด็จพระนเรศวรได้ให้การต้อนรับคณะทูตชุดนี้เป็นอย่างดี จากของการเข้ามาติดต่อกับการค้าผลประโยชน์ที่ฮอลันดาได้รับคือ การขอเปิดสถานีการค้าที่เมืองปัตตานีและทำการค้าเมืองนครศรีธรรมราช สงขลา ภูเก็ต ปัตตานี และไทรบุรี ส่วนใหญ่ฮอลันดาต้องการสินค้าประเภท ไม้ฝาง หนังสัตว์ ดีบุก ขี้ผึ้ง น้ำตาล รังนก กฤษณา (ไม้เนื้อหอม) เพื่อส่งไปขายญี่ปุ่นอีกต่อหนึ่ง (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2543 : 52) สินค้าที่กรุงศรีอยุธยาได้จากฮอลันดา เช่น อาวุธปืนไฟ เงินตรายุโรป ปืนใหญ่ เสื้อเกาะ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และเสื้อผ้า เป็นต้น

ความสัมพันธ์ในสมัยสมเด็จพระเจ้าเอกาทศรถ จากจดหมายเหตุจาก กาเบรียล ทาวเซนต์ (Gabriel Town San) ลงวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2150 ถึงบริษัทอินเดียตะวันออกเฉียงของฮอลันดา นายกาเบรียล ซึ่งอยู่เมืองบันตัมขณะนั้นบันทึกไว้ว่า เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2150 ได้มีคนสยาม 16 คน ซึ่งเจ้าแผ่นดินกรุงสยาม สมเด็จพระเจ้าเอกาทศรถทรงแต่งตั้งราชทูตส่งไปเฝ้าพระเจ้าแผ่นดินฮอลันดาได้เดินทางไปถึงเมืองบันตัม

และคนสยามคณะนี้จะเดินทางไปยังประเทศฮอลแลนด์เพื่อนำเครื่องราชบรรณาการ ซึ่ง ได้แก่ ทับทิมและเพชรพลอยต่างๆ ไปถวายเพื่อเจริญสัมพันธไมตรีที่ดี รายละเอียดดังกล่าวถูกบันทึกปรากฏเป็นหลายทาง หลักฐานแรกมี บันทึกไว้ว่า แม่ทัพเรือฮอลันดาชื่อคอร์นิลีส มาเตเลฟ ไม่ได้ยินดีต้อนรับคนสยามกลุ่มนี้ และไม่พอใจพ่อค้าฮอลันดาที่นำคนสยามมายังเมืองบันตัม ในที่สุดการเจริญไมตรีก็ดำเนินต่อซึ่งแม่ทัพเรือฮอลันดาชื่อคอร์นิลีส มาเตเลฟ ไม่ใช่ผู้ตัดสินใจในการเจริญสัมพันธไมตรีครั้งนี้ ซึ่งการเดินทางออกจากเมืองบันตัมด้วยเรือชื่อลอเรนซ์ในวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2451 เพื่อไปฮอลันดา นับเป็นคณะทูตไทยชุดแรกที่เดินทางไปยุโรป

ภาพที่ 1 ตำแหน่งหมู่บ้านฮอลันดาในจดหมายเหตุ ลา ลูแบร์

ที่มา : แผนที่หมู่บ้านฮอลันดา, 2560 :

<https://www.southeastasianarchaeology.com>

นอกจากนั้นยังมีบันทึกฮอลันดาบอกว่า คณะทูตชุดนี้เดินทางถึงกรุงเทพฯ ประเทศฮอลันดา พ.ศ. 2151 และในการเดินทางกลับฮอลแลนด์ได้ส่งพ่อค้าและคณะทูตจาก

พระเจ้ามอริส ติดตามมาด้วย ความสัมพันธ์กับฮอลันดาแน่นแฟ้นขึ้น ฮอลันดาเคยช่วยปราบจลาจลญี่ปุ่นที่เมืองเพชรบุรี ช่วยรบกับพระเจ้าล้านช้างจนได้ชัยชนะ ทำให้ชาวฮอลันดาได้สิทธิค้าขายในกรุงศรีอยุธยา และได้ทำสนธิสัญญากับกรุงศรีอยุธยาในพ.ศ. 2160 ถือเป็นการทำสนธิสัญญาครั้งแรกที่ฮอลันดาได้สิทธิผูกขาดการค้าในอยุธยา โดยจะเสรีรวมทั้งสิทธิค้าขายในเมืองนครศรีธรรมราช โดยไม่ต้องเสียภาษีอากร เสียแต่ค่าจังกอบ ภูเขา (ค่าสัมปทาน) ประมาณ 5000 ฟลอริน (112.8 ฟลอริน = 1 ชั่ง) (ถาวรธรรม เรื่องศิลป์, 2553 : 45-49)

จากสนธิสัญญาทำให้ฮอลันดา ได้สิทธิในการผูกขาดการค้า หนึ่งกวางและหนึ่งสัตว์อื่นๆ บริษัทอินเดียตะวันออกของดัตช์ จึงได้จัดสร้างสถานีการค้าและสำนักงานการค้าใหญ่ที่กรุงศรีอยุธยา กล่าวได้ว่า การค้ามั่นคงมาก และ ได้รับสิทธิพิเศษทางการค้ามากกว่าชาวตะวันตกอื่นๆ การที่ฮอลันดาได้รับสิทธิมากเช่นนี้ เท่ากับเป็นการกีดกันผลประโยชน์ทางการค้าของชาติอื่น เช่น อังกฤษและโปรตุเกส กรณีพิพาทจึงเกิดขึ้นระหว่างโปรตุเกสกับฮอลันดา ชัดแย้งกันรุนแรง ใน พ.ศ. 2167 โปรตุเกสเข้ายึดเรือฮอลันดาในน่านน้ำกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระเจ้าทรงธรรมทรงบังคับให้ โปรตุเกส คืนเรือให้ ฮอลันดา โปรตุเกสไม่ยอมกลับประกาศสงครามกับกรุงศรีอยุธยา และ จับกุมชาวกรุงศรีอยุธยาที่ทำการค้าในเมืองจีนไว้ด้วย แล้วยกทัพเรือมาปิดอ่าวเมืองมะริด แต่ทำการไม่สำเร็จ โปรตุเกสกับกรุงศรีอยุธยาจึงห่างเหินกันไปและเกิดปัญหาความขัดแย้งในที่สุด (จิตรสิงห์ ปิยะชาติ, 2554 : 217-218) การส่งคณะทูตไปยังเมืองฮอลแลนด์เพื่อเจริญไมตรีในสมัยสมเด็จพระเอกาทศธรรมนั้น นอกจากจุดมุ่งหมายทางเรื่องการค้า และกรุงศรีอยุธยาต้องการสนับสนุนฮอลันดา เพื่อป้องกันชาติตะวันตกต่างๆที่จะเข้ามารุกราน (พลับพลึง คงชนะ, 2533 : 8-10) เช่น โปรตุเกส ฝรั่งเศส อังกฤษ เป็นต้น

เมื่อเข้าสู่รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างอยุธยากับฮอลันดาแน่นแฟ้นเพราะการค้าทั้งสยาม และฮอลันดาเจริญมากขึ้น โดยเฉพาะหลังที่ฮอลันดาได้รับอนุญาตจากญี่ปุ่นให้ตั้งสถานีการค้าที่เมืองฮิราโดะ (Hirado) เมื่อ พ.ศ. 2158 ฮอลันดาได้ส่งสินค้าสยามไปขายที่ญี่ปุ่นเมื่อ พ. ศ. 2158 นอกจากนี้ฮอลันดายังได้รับการสนับสนุนจากสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมพระราชทานที่ดิน บริเวณฝั่งขวาปาก

แม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อสร้างสถานีการค้า ซึ่งฮอลันดาเรียกสถานที่นี้ว่า นิวอัมสเตรดัม (New Amstredam) อย่างไรก็ตามแม้ว่าฮอลันดาจะได้สิทธิพิเศษทางการค้าจากสยามมากขึ้น แต่การค้าของฮอลันดากลับไม่ก้าวหน้าตามต้องการ เพราะฮอลันดาได้ประสบปัญหาขาดทุนและต้องจ่ายค่าใช้จ่ายในการดูแลสถานีการค้าต่างๆ จำนวนมาก ทำให้ต้องปิดสถานีการค้าในอยุธยาชั่วคราวในพ.ศ. 2165 แต่ด้วยผลประโยชน์ของชนชั้นทางการค้า ทำให้ฮอลันดากลับมาเปิดสถานีการค้าอีกครั้ง ในระหว่าง พ.ศ. 2167 - 2169 (อนงคา มานิตพิสิฐกุล, 2545 : 42-44) เพื่อผลประโยชน์ของบริษัทอินเดียตะวันออกของดัตช์

ในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองฮอลันดาต้องประสบปัญหาด้านการค้าอีก เพราะสมเด็จพระเจ้าปราสาททองทรงมีนโยบายลดการผูกขาดสินค้ามากขึ้น เช่น ฝาง ตะกั่ว กายาน และครั้ง (อังสุณีย์ อุดมพาณิชย์, 2523 : 18) เพราะเกิดปัญหาภกฏที่ปิดตानी ทำให้สภาพเศรษฐกิจซบเซารวมไปถึงการค้าของฮอลันดาด้วย (อนงคา มานิตพิสิฐกุล, 2545 : 46-47) จึงทำให้บริษัทอินเดียตะวันออกไม่พอใจสมเด็จพระเจ้าปราสาททองทรงลดการผูกขาดสินค้าของฮอลันดา

ต่อมาในสมัยของสมเด็จพระนารายณ์เริ่มเกิดปัญหาพิพาททางการค้าระหว่างสยามกับฮอลันดาจึงทำให้ความสัมพันธ์ของอยุธยากับฮอลันดาเริ่มเกิดความขัดแย้งกันมากขึ้น โดยฮอลันดาได้ขัดขวางเรือหลวงของสยามและยึดสินค้าไป ซึ่งเรือลำนี้มีผู้ควบคุมเป็นชาวจีน และฮอลันดาได้นำเรือเข้ามาปิดปากแม่น้ำเจ้าพระยาของสยาม เพราะบริษัทอินเดียตะวันออกของดัตช์ไม่พอใจในเรื่องลูกเรือจีนที่ทำงานในเรือสยามอยู่ก่อนแล้ว (อังสุณีย์ อุดมพาณิชย์, 2523 : 14-16) ที่มีผลมาจากกลุ่มการค้าบริษัทอินเดียตะวันออกของดัตช์ถูกชาวจีนขับไล่ออกจากเกาะไต้หวันและถูกชาวจีนปิดล้อมสถานีการค้าในสยาม ความขัดแย้งยุติลงเมื่อฮอลันดาส่งทูตเข้ามาเจรจากับสยามและยื่นข้อเสนอต่างให้แก่สยาม เช่น การขอสิทธิการค้าเสรีกับอยุธยา สิทธิส่งออกหนังสัตว์และการการทำเหมืองแร่ดีบุกอย่างเสรีที่นครศรีธรรมราชในบริเวณหัวเมืองตะวันออกที่อยู่ภายใต้อำนาจของสยาม และต้องการให้ยกเลิกการว่าจ้างลูกเรือจีนที่เข้ามาทำงานในเรือสยาม และสมเด็จพระนารายณ์ทรงยินยอมทำสนธิสัญญาและสงบศึกกับฮอลันดาเมื่อพ.ศ. 2207 ซึ่งตามสนธิสัญญานี้ฮอลันดาจะได้รับสิทธิในการผูกขาด การค้าหนังกวาง

และหนังสือ นอกเหนือจากสินค้าอื่นๆและสยามยังต้องจัดการหาไม้ฝางให้ฮอลันดาเป็นประจำ

ด้วยสนธิสัญญาฉบับนี้ทำให้สยามต้องเสียผลประโยชน์ในหลายเรื่องที่สำคัญคือ ความเสียที่สภาพนอกอาณาเขตที่ปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในสยาม ในขณะที่ฮอลันดาอาศัยโอกาสนี้เป็นการแสวงหาผลประโยชน์ด้านการค้ามาก จากการได้รับสิทธิในการผูกขาดสินค้าต่างๆ ฮอลันดาได้พยายามผูกขาดสินค้าทั้งหมดของกรุงศรีอยุธยา โดยการทูลขอให้พระเจ้ากรุงสยามผูกขาดตีบุกให้เป็นสินค้าที่ฮอลันดาสามารถทำการค้าขายเพียงผู้เดียว เหตุการณ์นี้ทำให้สมเด็จพระนารายณ์ดำหนัการคุกคามความมั่นคงชาติ (อนงคา มานิตพิสิฐ, 2545 : 44-45) ทำให้พระองค์ให้ความสนพระทัยที่จะผูกมิตรกับอังกฤษและ ฝรั่งเศส เพื่อเข้ามาถ่วงดุลอำนาจกับฮอลันดา ขณะที่ฮอลันดาเองพยายามก็พยายามขยายการค้าออกไปดินแดน อื่นๆเช่นกัน ซึ่งสาเหตุเหล่านี้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฮอลันดาเริ่มเสื่อมลงกระทั่งเข้าสู่สมัยสมเด็จพระเพทราชา พ.ศ. 2231 ให้เกิดความขัดแย้งระหว่างไทยกับฮอลันดาได้เกิดความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ในการซื้อผ้า ทำให้ความสัมพันธ์ทางการค้าของสยามกับฮอลันดาไม่ดีขึ้นเลย และในพ.ศ. 2308 ฮอลันดาได้ย้ายสถานีการค้าออกจากกรุงศรีอยุธยา (ธีรวัต ฌ ป้อมเพชร, 2555 : 44-45) ด้วยเหตุขณะนั้นกองทัพพม่าได้ยกกำลังพลเข้ามาตีกรุงศรีอยุธยา การจัดการระบบการเมืองของกรุงศรีอยุธยาไม่มีประสิทธิภาพหัวหน้าสถานีการค้าฮอลันดาประจำกรุงศรีอยุธยาได้มองเห็นภัยจากสงครามจะทำให้การค้าขาดทุน ฮอลันดาจึงย้ายสถานีการค้าออก กรุงศรีอยุธยา ใน พ.ศ. 2308 และกรุงศรีอยุธยาที่สิ้นสุดการเป็นราชธานี ใน พ.ศ. 2310

บ้านฮอลันดาในสังคมร่วมสมัย

หลังจากการเสียกรุงศรีอยุธยา ใน พ.ศ. 2310 ฮอลันดาไม่ได้หวนกลับมาทำการค้ากับสยามอีกเลยเป็นเวลานานมากกว่าครึ่งศตวรรษ การค้าระหว่างสยามกับปัตตาเวียดำเนินการค้าโดยสำเภาจินและพ่อค้าจีนแทน และประมาณ พุทธศตวรรษ 2360 -2367 เรือสินค้าของเนเธอร์แลนด์เริ่มกลับมาทำการค้ากับกรุงเทพมหานคร อีกครั้ง นับเป็นการฟื้นฟูความสัมพันธ์กับแบบเป็นทางการครั้งแรก จนกระทั่ง พ.ศ. 2403 มีกาลลงนามสนธิสัญญาว่าด้วยมิตรภาพ การพาณิชย์ และการเดินเรือ ซึ่งเป็นระบบการ

เสรีและเศรษฐกิจโลก และ ใน พ.ศ. 2440 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จเยือนเนเธอร์แลนด์และมีประสงค์ขอวิศวกรรมของชาวนเนเธอร์แลนด์ที่มีความรู้ด้าน วิศวกรรมชลประทานเข้ามาช่วยระบบชลประทานของสยาม ในพ.ศ. 2445 รัฐบาลอาณานิคมอินเดียตะวันออก จึงได้ส่งวิศวกรชลประทานชื่อ เย ฮา โฮมัน ฟัน เอดร์ ไฮเดอ มายัง สยาม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงขนานนามวิศวกรท่านนี้ว่า “ราชาแห่งน้ำ” และได้รับตำแหน่งเป็นเจ้ากรมคลองคนแรกของประเทศ แผนงานที่โฮมัน ทำขึ้นใน พ.ศ. 2449 จะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาระบบชลประทานเพื่อการเกษตรกรรม ในบริเวณที่ราบลุ่มภาคกลางของสยาม (สุภัทรดิศ ดิศสกุล, 2551 : 471-472) และ ผลงานสำคัญของโฮมันคือ ช่วยปรับปรุงคลองในกรุงเทพมหานครและสร้างประตูน้ำทั้ง ในและรอบกรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 2 รูปแบบการสร้างประตูน้ำ ของ เย.ฮา โฮมัน ฟัน เอดร์ ไฮเดอ
ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2560

ต่อมารัฐบาลไทยในสมัยนายกรัฐมนตรี จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีนโยบายให้ฟื้นฟูแหล่งโบราณสถานซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญที่ขาดแคลน คือ พระยาโบราณราชธานินทร์ อดีตสมุหเทศาภิบาลมณฑลกรุงเทพฯ ในพ.ศ. 2481 กรมศิลปากรได้พบที่ตั้งของสถานีของฮอลันดาและประกาศขึ้นทะเบียนบริเวณดังกล่าวเป็นโบราณสถานสำคัญในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 55 ลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2481 แต่ยังไม่ได้ขุดค้น และในพ.ศ. 2499 ด้วยความตระหนักถึงสายสัมพันธ์ของเนเธอร์แลนด์กับประเทศไทย กลุ่มชาวเนเธอร์แลนด์ในกรุงเทพมหานครได้ร่วมกันสร้างแผ่นโลหะสำหรับขี้การเริ่มเข้ามาของฮอลันดาในสมัยกรุงศรีอยุธยา ตั้งแต่ พ.ศ. 2177- พ.ศ. 2310 สถานีการค้าของบริษัทฮอลันดาตั้งอยู่ที่นี้

พ.ศ. 2503 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ เสด็จเยือนเนเธอร์แลนด์อย่างเป็นทางการ ต่อมา พ.ศ. 2510 สมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธและพระราชสวามี เจ้าชายแบร์นฮาร์ดาร์ท พร้อมด้วยกุฎราชกุมารีเบียตริกซ์ เสด็จพระราชดำเนินประเทศไทยเป็นการตอบแทนหลังจากนั้น จากนั้น พ.ศ. 2547 เนื่องในโอกาสฉลอง 400 ปีความสัมพันธ์ไทย- เนเธอร์แลนด์ สมเด็จพระราชินีนาถเบียตริกซ์เจ้าชายวิลเลิม-อเล็กซานเดอร์มกุฎราชกุมารแห่งเนเธอร์แลนด์ ได้เสด็จเยือนประเทศไทย และในโอกาสฉลองสิริราชสมบัติ 60 ปีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ใน พ.ศ. 2549 มกุฎราชกุมารวิลเลียม-อเล็กซานเดอร์ พร้อมด้วยเจ้าหญิงแมกซิมา พระชายาได้เสด็จเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการ ใน พ.ศ. 2546-2548 กรมศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยาและอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาได้ร่วมกันขุดค้นขุดแต่งโบราณสถานบ้านฮอลันดา เพื่อฉลองในวาระ 400 ปี ความสัมพันธ์ไทย -เนเธอร์แลนด์ และพบฐานรากอาคารหลักจำนวนทั้งสิ้น 3 หลัง โบราณวัตถุที่พบเช่น ชิ้นส่วนขวดแก้วขวดไวท์ เครื่องแก้วแบบต่างๆ เศษกระจก เครื่องถ้วยฮอลันดา เครื่องถ้วยจีน เครื่องถ้วยญี่ปุ่น เป็นต้น และในการขุดค้นล่าสุดระหว่าง พ.ศ. 2551-2552 ค้นพบฐานแนวอิฐ กลุ่มอาคาร และแนวระบายนํ้า และโบราณวัตถุต่างๆ ที่ถูกค้นพบก็ถูกเก็บรวบรวมไว้ที่พิพิธภัณฑสถานฮอลันดา

พิพิธภัณฑสถานโฮลันดาตั้งอยู่ใน ต.คลองสวนพลู อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา ใน พ.ศ. 2554 ปีเดียวกับที่จดทะเบียนก่อตั้งมูลนิธิบ้านโฮลันดา ขึ้นมานั้น ก็ได้ดำเนินการสร้างอาคารสองชั้นขึ้นมาบนเนื้อที่ที่เป็นดินงอกริมตลิ่งแม่น้ำเจ้าพระยา ออกแบบลักษณะอาคารโดย ดร.วสุ โปษยะนันท์ สถาปนิกจากสำนักสถาปัตยกรรม กรมศิลปากร โดยได้ศึกษาเอกสารหลักฐานต่างๆ เกี่ยวกับอาคารสถานียการค้าของ ดัตช์ รวมทั้งแบบแปลนต่างๆ ของบรรดาตึกอาคารในยุโรปเพื่อรักษาประวัติศาสตร์ กลมกลืนกับโบราณสถานที่เป็นสถานียการค้า โดยในช่วงแรกเริ่มการออกแบบอาคารนี้อยู่ที่ เดิมทางสถานีทูตและผู้เกี่ยวข้อง มีแผนงานคร่าวๆว่าจะทำเป็นร้านอาหาร ที่มีบรรยากาศ ทิวทัศน์ เมื่อนั่งรับประทาน อาหารอยู่ชั้นบน ทางทิศตะวันออกจะเห็นภาพโบราณสถานของสถานียการค้าเก่าแก่ ของสถานียการค้าโฮลันดา ทางทิศเหนือจะเป็นภาพวิคานเรือ และทางทิศตะวันตกจะเป็นบรรยากาศ รมรื่นของแม่น้ำเจ้าพระยา ดร.ธีรวัต ฌ ป้อมเพชร คุณหทัยรัตน์ มณเฑียร และท่านอื่นๆ ต่างเห็นพ้องกันว่าควรจะทำเป็นศูนย์ข้อมูลประวัติศาสตร์จะดีกว่า ร้านอาหาร ในแง่ของการเป็นแหล่งความรู้ให้กับท้องถิ่น โดยมูลนิธิบ้านโฮลันดากับ กรมศิลปากรแบ่งขอบเขตความรับผิดชอบให้ตึกและศูนย์ข้อมูลประวัติศาสตร์ที่สร้าง ใหม่อยู่ในความดูแลและจัดการบริหารโดยมูลนิธิบ้านโฮลันดา (กำพล จำปาพันธ์, 2558 : 471-472) ส่วนกรมศิลปากรจะดูแลโบราณสถานด้านล่าง ทิศตะวันออกติดอาคารศูนย์ เมื่อแรกดำเนินโครงการนั้น ปรากฏว่าเงินทุนที่ได้รับมานั้นไม่เพียงพอ เฉพาะ อาคารที่สร้างนั้นก็ใช้เงินหมดไปถึง 8 ล้านบาท จึงมีการระดมเงินทุนสนับสนุนจาก หน่วยงานและกลุ่มนักธุรกิจชาวต่างชาติที่มีกิจการอยู่ในประเทศไทย โดยคุณหทัยรัตน์ มณเฑียร เป็นตัวแทนในการติดต่อประสานงานขอความอนุเคราะห์ครั้งนี้ ก็ได้รับเงิน ทุนบริจาคสมทบเพิ่มเติมจนสามารถดำเนินโครงการได้ต่อไป จนเปิดให้เยี่ยมชมอย่าง เป็นทางการในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2555 ตึกศูนย์ข้อมูลประวัติศาสตร์เป็นอาคาร 2 ชั้น ชั้นล่างเป็นร้านกาแฟและมุมจัด แสดงนิทรรศการเรื่องการจัดการน้ำ ซึ่งเป็นเรื่องราวเพื่อตอบสนองความกระหายใคร่รู้ของสังคมท้องถิ่น

ภาพที่ 3 อาคารศูนย์ข้อมูลฮอลันดา

ที่มา : อาคารศูนย์ข้อมูล, 2560 :

<https://f.ptcdn.info/691/007/0001374895706-BaanHollan-o.jpg>

พิพิธภัณฑสถานบ้านฮอลันดา สามารถเดินทางเข้าชมได้ 2 ทาง คือ ทางบกและทางเรือการเดินทางทางการเรื่อนักท่องเที่ยวจะต้องล่องเรือมาขึ้นท่าหน้าบ้านฮอลันดา ส่วนทางบกสามารถเข้ามายังพิพิธภัณฑสถานบ้านฮอลันดาโดยผ่านถนนสายอยุธยา-บางปะอิน ขวามือเลยจากทางวัดพนัญเชิง ลงไปทางบางปะอินสายใน ก่อนถึงหมู่บ้านญี่ปุ่น ก่อนการขุดแต่งสถานที่โดยกรมศิลปากร สถานที่นี้เป็นอยู่ซ่อมเรือคาน เรือศรีเจริญ ทำให้โบราณสถานถูกรื้อทำลายไปหลายส่วน แต่สถานที่แห่งนี้ได้ทำการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานเป็นเวลานานก่อนหน้านั้นแล้ว ตั้งแต่วันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2481 (กำแพงจำปาพันธ์, 2558 : 188)

ช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2560 ได้ปิดให้บริการชั่วคราว เนื่องจากทางเข้าชมพิพิธภัณฑสถานบ้านฮอลันดามีปัญหาในการเดินทางเข้าออกพิพิธภัณฑสถาน ซึ่งพื้นที่เป็นของเอกชน ก่อนปิดบริการให้บริการระหว่างนั้นการเดินทางเข้าชมพิพิธภัณฑสถานบ้านฮอลันดาต้องใช้เส้นทางเข้าชมพิพิธภัณฑสถานบ้านฮอลันดาทางบ้านคานเรือ ซึ่งเป็นที่ดินของวัดพนัญ

เชิง และเกิดความไม่สะดวกในการเดินทางเข้าออก ด้วยข้อจำกัดในการเดินทางเข้าชมพิพิธภัณฑสถานฮอลันดาจึงเหลือแค่ทางเดียวคือทางเรือ ส่งผลให้เกิดความไม่สะดวกในการเดินทางเข้าชมพิพิธภัณฑสถานฮอลันดา ซึ่งทำให้จำนวนผู้เข้าชมมีจำนวนน้อยลง ปัญหาดังกล่าวส่งผลต่อการบริหารจัดการ ก่อให้เกิดภาวะขาดทุนภายใต้การบริหารของมูลนิธิ จึงจำเป็นต้องปิดให้บริการ ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2560 ได้เปิดให้บริการตามปกติ ภายใต้การบริหารจัดการของกรมศิลปากร โดยพิพิธภัณฑสถานฮอลันดาขึ้นบนจัดพื้นที่ให้บริการข้อมูลทางประวัติศาสตร์ฮอลันดาตามปกติ ทั้งนี้ การบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานฮอลันดา ยังมีปณิธานในการเป็นแหล่งข้อมูลในด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างกรุงศรีอยุธยากับฮอลันดาเช่นเดิม

บทสรุป

ฮอลันดาเริ่มเข้ามายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วง พ.ศ. 2145 โดยได้ไปขยายอิทธิพลเมืองต่างๆ ในแถบ เกาะชวา และสุมาตรา สามารถแพร่อิทธิพลและยึดครองพื้นที่บริเวณหมู่เกาะต่างๆ รวมไปถึงบริเวณแหลมมลายูและหมู่เกาะชวา เช่น ตั้งสถานีการค้าที่บันตัมแอมบอยนา หมู่เกาะบันดา ติมอร์ และมาคัสซึ เป็นต้น ความสำเร็จของฮอลันดาในการยึดเมืองบันตัมได้ ก็กลายเป็นการกระตุ้นของการขยายระบบการค้า โดยการตั้งสถานีการค้าในสมาคมของฮอลันดา ซึ่งเรียกว่า “สมาคมเพื่อการค้าในประเทศห่างไกล” จากนั้นบรรดาพ่อค้าก็เริ่มเดินทางเข้ามาทำการค้าที่เมืองบันตัมมากขึ้น ใน พ.ศ. 2145 รัฐบาลฮอลันดาจึงเห็นควรรวมบริษัทการค้าต่างๆ ในอีสต์อินเดียเข้าเป็นหนึ่งเดียวโดยใช้ชื่อว่า บริษัทอินเดียตะวันออกของฮอลันดา (VOC หรือ The Dutch East India Company) เป็นบริษัทที่มีสิทธิพิเศษในการค้าขายในดินแดนตะวันออกโดยได้รับความคุ้มครองและดูแลจากรัฐบาลฮอลันดา นับเป็นบริษัททางการค้าแห่งหนึ่งที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานโดยตัวแทนประจำของภูมิภาค ที่เมืองปัตตาเวียประเทศชวา (อินโดนีเซียปัจจุบัน) ชาวสยามรู้จักฮอลันดาในระยะแรกในนาม วิลันดา (วิลันดา คือ belanda แปลว่า คนผิวขาวหรือพวกดัตช์ ด้วยการเติบโตของบริษัทอินเดียตะวันออกของฮอลันดาอย่างต่อเนื่องจนบริษัทอินเดียตะวันออกขยายสถานการณ์การค้าเข้ามายังปัตตานี ใน พ.ศ. 2144 ซึ่งขณะนั้นเป็นเมืองประเทศราชของสยาม โดยมีนายแด

เนียล ฟาน เดอ เลค เป็นหัวหน้าสถานีการค้า และยังเข้ามากรุงศรีอยุธยาครั้งแรกในสมัยสมเด็จพระนเรศวรการเจริญความสัมพันธ์ของกรุงศรีอยุธยากับฮอลันดาทางการทูตและการค้ามีเวลายาวนานถึง พ.ศ. 2308 ด้วยฮอลันดาย้ายสถานีการค้าออกจากกรุงศรีอยุธยาด้วยกลัวภัยสงครามจากพม่า ต่อมากรุงศรีอยุธยาก็สิ้นสุดการเป็นเมืองราชธานีของสยาม พ.ศ. 2310 หมู่บ้านฮอลันดาก็ถูกทิ้งร้าง ชาวฮอลันดาก็ไม่ได้กลับมากรุงศรีอยุธยาอีก จนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ฮอลันดาได้เข้ามาทำการค้าและเจริญสัมพันธ์ทางการทูตเป็นทางการอีกครั้งตั้งแต่เสียกรุงศรีอยุธยา และเจริญสัมพันธ์ทางการทูตและการค้าที่ดีต่อกันตลอดมา ในพ.ศ. 2546-2548 กรมศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยาและอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาได้ร่วมกันขุดค้นขุดแต่งโบราณสถานบ้านฮอลันดา เพื่อฉลองในวาระ 400 ปี ความสัมพันธ์ไทย-เนเธอร์แลนด์ และพบฐานรากอาคารหลักจำนวนทั้งสิ้น 3 หลัง โบราณวัตถุที่พบเช่น ชิ้นส่วนขวดแก้ว ขวดไวท์ เครื่องแก้วแบบต่างๆ เศษกระจก เครื่องถ้วยฮอลันดา เครื่องถ้วยจีน เครื่องถ้วยญี่ปุ่น เป็นต้น และในการขุดค้นล่าสุดระหว่าง พ.ศ. 2551-2552 ค้นพบฐานแนวอิฐ กลุ่มอาคาร และแนวระบายน้ำ และโบราณวัตถุต่างๆที่ถูกค้นพบก็ถูกเก็บรวบรวมไว้ที่พิพิธภัณฑ์บ้านฮอลันดา ปัจจุบันมีการจัดแสดงโบราณวัตถุ จัดทำสื่อข้อมูลอย่างครบวงจรภายในอาคารศูนย์ข้อมูลชั้น 2 ซึ่งเปิดทำการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2555 การบริหารจัดการปัจจุบันภายใต้การดูแลของกรมศิลปากร

เอกสารอ้างอิง

- กำพล จำปาพันธ์. (2558). “บ้านฮอลันดา” จากสังคมเมืองท่าอยุธยา สู่ ศูนย์ข้อมูลประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์-เนเธอร์แลนด์. วารสารร่วมฤกษ์ มหาวิทยาลัยเกริก, ปีที่33 (ฉบับที่ 2), ค้นหามื่อ 15 สิงหาคม 2560 จาก www.tci-thaijo.org
- จิตรสิงห์ ปิยะชาติ. (2554). หนังสืออยุธยาแผ่นดินประวัติศาสตร์รวมประเทศอาณาจักรอยุธยาที่คนไทยควรรู้. กรุงเทพฯ : ยิปซี.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2543). อยุธยาประวัติศาสตร์การเมือง กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

- ธีรวัต ฌ ป้อมเพชร. (2555). 100 เอกสารสำคัญ : สรรพสาระประวัติศาสตร์ไทย ลำดับที่ 5 (จดหมายเหตุออกพระพิพัฑโภษาถึงบริษัทอินเดียตะวันออกของฮอลันดา ค.ศ. 1798). กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พลับปลิง คงชนะ. (2533). “กรุงศรีอยุธยาในฐานะเมืองท่า.” ในศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา. พระนครศรีอยุธยา : ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา.
- ภัทรดิศ ดิศสกุล. (2551). โบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เล่ม 2. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- ภาวรณ เรื่องศิลป์. (2553). ชาวต่างชาติกับกฎหมายและระเบียบสังคมไทยสมัยอยุธยา กรณีศึกษาหมู่บ้านฮอลันดา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- องสุนีย์ อุดมพาณิชย์. (2523). การค้ากับต่างประเทศของอยุธยา คริสต์ศตวรรษที่ 17. กรุงเทพฯ : มนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อนงคณา มานิตพิสิฐกุล. (2545). ไทยกับชาติตะวันตกสมัยอยุธยา. กรุงเทพฯ : ปิรามิด.
- อาคารศูนย์ข้อมูลฮอลันดา. (2560) ค้นเมื่อ, จาก
<https://f.ptcdn.info/691/007/0001374895706-BaanHollan-o.jpg>